

УДК 330.1

Диндаренко С.І.

Тіньова економіка: необхідність подальшого вивчення

В економіці будь-якої країни функціонує тіньовий сектор. З світового досвіду відомо, що його існування, коли обсяг тіньової діяльності становить 5-6% валового внутрішнього продукту, не викликає суттєвих негативних зрушень в економіці, не зменшує рівня національної безпеки і вважається припустимим. Розширення масштабів тіньової економіки до 30-50% ВВП зумовлює розбалансування окремих сфер діяльності та економіки в цілому [2] і є причиною криміналізації суспільства, а тому вимагає фундаментального вивчення проблеми. Різноманітні форми і види тіньової економіки дозволяють їй функціонувати навіть в умовах жорсткого державного контролю.

Криза у нашому суспільстві має місце у тому числі на терені недосконалих економічних концепцій, які не дозволяють правильно оцінювати і вимірювати тіньову економіку, а тому урядом іноді недостатньо враховується її вплив. Вузьке місце вітчизняної науки – кількісна оцінка тіньових економічних процесів. Проблема розробки методичних підходів до оцінки обсягів тіньової економіки та пропозицій щодо їх істотного скорочення має стати одним з пріоритетних напрямів наукових досліджень. Лише реальна оцінка стану економіки дозволить правильно побудувати стратегію управління державою та здійснити ефективні реформи ринкового господарства і політичної системи, яка його обслуговує.

Тіньову економіку, як економічну категорію, можна визначати, як сферу діяльності, яка не контролюється державою, не враховується офіційною статистикою, внаслідок чого її об'єм не включається у валовий внутрішній продукт, не оподатковується, а слугує джерелом незаконного привласнення частини результатів суспільної праці з метою збагачення або збільшення доходів.

Критичний рівень тіньової економіки за західними оцінками складає 30-35% ВВП [1]. За умов зростання цього показника економічні процеси в господарстві виходять з-під контролю, що означає втрату можливості ефективного управління економікою. Деякі з них, оскільки тіньова діяльність здійснюється суб'єктами розрізнено, взагалі неможливо передбачити.

Масштаби тіньової економіки в Україні за останні роки значно зросли. Існування, паралельно з легальною економікою, прихованої підприємницької діяльності вже має свою історію. Раніше не виникало потреби у науковому осмисленні і детальному вивченні її як самостійного об'єкта дослідження.

Тільки зараз, коли вже неможливо не помічати факту її існування і масштабів, які створюють загрозу конституційному устрою України, ця проблема стає вкрай гострою. Вітчизняна наука має за короткий час дати ефективні рекомендації щодо достовірної оцінки обсягів тіньової економіки, форм її легалізації, усунення суперечностей між методами управління та існуючою формою економічної організації суспільства.

Існування тіньової економіки пов'язано із певними позитивними моментами, такими як: товарне наповнення внутрішнього ринку, сприяння накопиченню первісного капіталу, пом'якшення соціального напруження в суспільстві, яке виникає з економічним спадом. Вони, однак, не можуть компенсувати різкого розшарування населення та майнового защемлення більшої його частини.

Аналіз особливостей сучасного стану суспільства свідчить про те, що форми тіньової економіки в Україні відрізняються від її проявів у інших країнах. Розвинуті економічні системи зустрічаються головним чином з приховуванням доходів та антисуспільними методами їх отримання. Для Західних країн не є характерним масове розкрадання державного і суспільного майна, отримання доходів від випуску непотрібної продукції, велика кількість посередників при просуванні продукції від безпосереднього виробника до споживача та нехтування інтересів останнього і т.п.

Доля тіньової економіки в США – 15% ВВП, в Італії – 30%, а в ряді латиноамериканських країн – 40%. В Україні тіньова економіка формується на основі значних масштабів прихованих виробництва і реалізації товарів та послуг, внаслідок чого цей показник приблизився до 60%, що свідчить про сильні деформації народного господарства [2].

Для визначення обсягів тіньової економічної діяльності і масштабів її впливу вітчизняна практика використовує різні методи і підходи, такі, наприклад, як: експертні оцінки; аналіз розбіжностей статистичних даних по доходах і затратах; вивчення обсягів грошових операцій; аналіз зайнятості населення тощо. Головним їх недоліком є те, що, побудовані на неповній інформації, вони у різній мірі недооцінюють фактичні розміри тіньової економіки. Без усунення недосконалості законодавства та правових норм життєдіяльності суспільства, їх неузгодженості, а також недоліків офіційної статистичної звітності, оцінки обсягів тіньової діяльності скоріше і надалі будуть ґрунтуватися більше на інтуїції, ніж на науково-обґрунтованих методах.

Виходом з положення, що склалося, можна вважати використання математичних моделей, які відтворюють концептуальні основи співіснування

Секція 2. Економічні науки.

легальної і нелегальної економіки, ґрунтуються на формальних гіпотетичних даних. Внаслідок можливим стає утворення інформаційного поля альтернатив формування ефективної економічної політики.

Література.

4. Воробйов С., Тимченко Б. Тіньова економіка в умовах системної кризи // Економіка України. – 1998. – № 8.
5. Коваленко С.А. Теневая экономика: аспекты формирования и легализации. – Симферополь: Таврия, 1998.